Lärarens sida: Medel, text 6, Under dina fötter

Faktatextsamtal i grupp · åk 4–9

Av jordens fyra lager, skorpan, manteln, den yttre och den inre kärnan, är bara den yttre kärnan flytande. Texten är en beskrivning, och modellen är Tankekartan, blad 2. I vecka 1 tänker du högt i avsnitt 1.

Läspasset: de fyra avsnitten	
Textens fråga	Vad finns mellan dig och jordens mitt, och är det mesta där nere flytande?
Ord före läsningen	skorpa (av berg, inget bröd) · mantel (ett lager berg, ingen kappa) · platta (jättebit av skorpan och berget under)
Tänk högt	*”Ytterst ligger jordens skorpa …” Skorpa, som på ett bröd? Det skaver. Jag läser vidare: här är skorpan av hårt berg. Vem eller vad? Skorpan. Det viktigaste? Ytterst finns ett tunt skal av berg. Skorpan under Sverige är spännande, men det är en detalj.*
1 Ett tunt skal	Red ut: skorpa: berg, inget bröd · plattor: skorpan och berget under, i marginalen Lyssna efter: ytterst · hårt berg · tunn som ett skal Lockar: skorpan under Sverige. *”Hur tjock är skorpan jämfört med hela jorden?”* Bilden: Det tunna strecket runt jorden, vid siffran 1
2 Fast berg som rör sig	Red ut: mantel: ett lager berg · formbart: mjukt men inte flytande Lyssna efter: tjockast · fast berg, inget lavahav · rör sig långsamt Lockar: naglarna som växer. *”Finns det ett hav av lava under skorpan?”* Sambandet: *”Under skorpan”*: nästa lager inåt Bilden: Skorpan i förstoring: pilen på plattan
3 Flytande järn	Red ut: kärna, i marginalen: två lager · ägget slutar stämma: gulan är fast Lyssna efter: yttre kärnan · smält järn · enda flytande lagret Lockar: magnetfältet. *”Var slutar ägget att stämma, och varför?”* Sambandet: *”Under manteln”*: nästa lager inåt, kärnan Bilden: Det tjocka flytande lagret vid siffran 3
4 Fast trots hettan	Red ut: tryck: allt ovanpå pressar · av ett helt annat skäl: inte kokt Lyssna efter: inre kärnan · hetast · fast av trycket Lockar: hetast i hela jorden. *”Varför är den hetaste delen fast?”* Sambandet: *”Längst in”*: det innersta lagret Bilden: Den lilla mitten vid siffran 4
Om någon frågar	Hur varmt är det i mitten? Flera tusen grader. Källorna säger 4 000 till nära 6 000. Kommer lavan från kärnan? Nej. Berget smälter på vissa platser i manteln och skorpan. Blir det varmare längre ner? Ja, omkring 25 grader per kilometer de första kilometrarna. Hur länge tar det att gå till mitten? 160 dagar, åtta timmar om dagen.

© Niclas Fohlin · niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp

Modellpasset: Tankekartan för Under dina fötter	
Fördjupningen	Red ut: skalv: jordbävning · erkännande: att andra godtar upptäckten Lyssna efter: Inge Lehmann · skalvens kurvor · fast inre kärna Lockar: 104 år gammal. *”Hur kunde Lehmann veta något om kärnan?”* Sambandet: *”att den inre kärnan är fast”*: belägget för avsnitt 4
Modellen	Ta fram Tankekartan, blad 2. I vecka 1 lägger du den första post-it-lappen och skriver det första ordet. Nederst i varje fält har bladet rader med ledtexten Hit hör. Där skriver paren det som hör till delen, efter ordet i fliken. Ge då Orden två minuter till, och korta Samtala lika mycket. Gruppen lägger fördjupningens lapp på En lapp till, som får namnet Hör till den inre kärnan. Fördjupningen berättar hur forskarna vet det som avsnitt 4 säger om den inre kärnan.
Orden	ytterst (skorpan) · under skorpan (manteln) · under manteln (yttre kärnan) · längst in (inre kärnan)
Svaret	Lyssna efter: fyra lager · mest fast berg och järn · yttre kärnan flytande Så kan det låta: *”Mellan mig och mitten finns skorpan, manteln, den yttre kärnan och den inre kärnan. Nej, det mesta är fast. Bara den yttre kärnan är flytande. Där är järnet smält.”*
Rutan	Visste du att: intressant, för svaret om lagren håller utan borrhålet.
Samtala	Varför börjar texten med ett ägg? Varför går texten utifrån och in? Ett svar: ägget gör lagren lätta att se, och texten går lager för lager, som kniven genom ägget.

© Niclas Fohlin. Ur Faktatextsamtal i grupp, https://niclasfohlin.se/stodundervisning/faktatextsamtal-i-grupp.